

4. Герасимович І. Стан українських бурс на Буковині І. Герасимович // Каменярі. – 1911. – Ч. 23. – С. 7.
5. Карбулицький І. Дітям про дітей/ І. Карбулицький// Промінь. – 1905. – Ч. 1. – С. 2.
6. Карбулицький І. Моц гірко на світі жити/ І. Карбулицький// Буковина. – 1901. Ч. 49-50. – С. 3.
7. Карбулицький І. Рятуйте наших селянських дівчат від великоміської моралі і тілесної загибелі/ І. Карбулицький / Самостійна думка української матері – 1931. – №3-4. – С. 13-14.
8. Пенішкевич О.І. Розвиток українського шкільництва на Буковині (ХУІІІ – початок ХХ ст.): Монографія / О.І. Пенішкевич. – Чернівці : Рута, 2002. – 520 с.
9. Попович О. Дитину ховати, то камінь глодати/ О. Попович // Буковинський календар на 1886 р. – Р. ХІІІ. – Чернівці. – 1886. – С. 60-68.

Марчук М.В.

**Идеи общественной опеки и воспитания детей в наследии буковинских педагогов
конца XIX – первой трети XX столетий**

Статья посвящена рассмотрению взглядов украинских педагогов Буковины конца XIX – первой трети XX столетий на проблемы общественной опеки, воспитания детей и молодежи. Педагоги (И. Герасимович, И. Карбулицький, Е. Попович и др.) в своих статьях подчеркивали связь семейного и общественного воспитания; важность поддержки и обустройства детей как наиболее незащищенной категории населения; разрабатывали проекты усовершенствования деятельности государственных и общественных учебно-воспитательных учреждений (школ, бурс).

Ключевые слова: опека, попечение, дети-сироты, семейное и общественное воспитание, исторические обстоятельства.

Marchuk M.

**Ideas of social care and education of children in the heritage of Bukovinian educators
from the end of the 19th century to the first third of the 20th century**

The article examines the attitude of Bukovinian Ukrainian educators to the problems of social care, upbringing and education of children and youth from the end of the 19th to the first third of the 20th century. In the papers of such pedagogues as (I. Herasymovych, I. Karbulysky, O. Popovych etc.) the relationship between family and public education and importance of maintaining and caring for children as the most unprotected category of the population have been emphasized; projects for improvement of state and public educational institutions (schools, any educational institution, preschool establishments - "zahoronky") activities have been developed.

In particular, O. Popovych supported family care for orphans, emphasizing the role of the family in developing the child's personality. He united family, social and school education, recommended to use actively the achievements of Ukrainian folk pedagogy. I. Herasymovych believed that children who have health problems and children from low-income families are those categories which need to have social care and education. The researcher linked occurrence of deviations in the behavior of children with problems of family relationships and the overall morality of society. He outlined the main characteristics and problems of the child development at each age group, suggested the content and types of educational work with each category of children. I. Karbulysky assured that education of a girl who will be the future mother is the key to the further formation of the personality of her children. The school and teachers, as he wrote, must specify for the common people the path to education, morality and ideological beliefs. In the inheritance of Bukovinian educators the problem of social care is inextricably linked to the issue of the national consciousness of Ukrainian children, their national dignity and pride for their homeland.

Key words: care, orphans, family and social education, historical circumstances.

Подано до редакції 13.10.2014.

УДК 378

© 2014

Мосъпан Н.В.

ПРОФЕСІЯ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄС

У статті розглядається проблема майбутнього професії вчителя в умовах комерціалізації та глобалізації вищої освіти в ЄС. Ці процеси змінили умови праці та можливості кар'єрного росту для більшості працівників, що може вплинути й на професію вчителя. Старіння вчителів і тренерів як робочої сили в ЄС означає, що досвід викладання збільшується, але можуть знадобитися додаткові зусилля для оновлення існуючих навичок. На основі вивчення та аналізу незалежних звітів Європейської Ради представлені висновки певних тенденцій трансформації професії вчителя у майбутньому.

Ключові слова: вчителі, викладання, вищі навчальні заклади, ЄС, економіка знань, навчання

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний розвиток ринкових відносин має безпосередній вплив на різні сфери життя. Вища освіта також змушена налаштовуватися на ринковий лад. Вивчення зарубіжних досліджень Гарбен С. (Garben S.), Карлсен Г. (Karlsen G.) та інших свідчать про те, що вища освіта в ЄС переживає складний період, обумовлений зовнішніми та внутрішніми причинами. До зовнішніх причин слід віднести ринкові відносини у вищій освіті, які спрямовані на зміну характеру та ролі вищих навчальних закладів (ВНЗ) у суспільстві. До внутрішніх причин слід віднести недосконалість реформ у сфері вищої освіти та відсутність відповідної законодавчої бази ЄС, що створює перешкоди для розбудови справжнього Європейського освітнього простору. З огляду на це важливо проаналізувати майбутні зміни ролі викладача в цих умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... За основу для аналізу були взяті незалежні звіти, зроблені Генеральним директором для освіти та культури Європейської Ради (the European Commission's Directorate-General for Education and Culture), дослідження Гарбен С., Рівкіна С.Г. (Rivkin, Steven G.) та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження... В Україні вчителі шкіл і викладачі ВНЗ традиційно вважаються працівниками бюджетної сфери, чия заробітна плата повністю залежить від державного фінансування. Крім того, ще наприкінці минулого століття можна було з впевненістю стверджувати, що отриманих знань і сформованих навичок після закінчення навчання у ВНЗ майбутнім вчителям шкіл і викладачам ВНЗ вистачить під час їхньої педагогічної роботи. Але бурхливий розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій, ринкових відносин в економіці, глобалізаційних процесів у світі безпосередньо впливають на процес підготовки вчителів у ВНЗ та на професію сучасного вчителя в цілому. З огляду на це, дуже важливо вивчити досвід з цього питання ЄС, який набагато раніше зіткнувся з такими проблемами. Відповідно, *метою нашої* статті є вивчення та аналіз досвіду ЄС з питання майбутнього професії вчителя в умовах комерціалізації та глобалізації вищої освіти. Отже в ЄС, як і в усьому світі, відбувається комерціалізація освіти, що є предметом дискусії в науковому світі. Дослідники переконані, що будь-яке збільшення "комерціалізації" вищої освіти може також мати негативні наслідки: у цьому контексті освіта поступово знижується до її найбільш утилітарного аспекту. Оскільки студент сам фінансує більшу частку вартості навчання, він буде мати більше шансів вибрати більш вигідне навчання. Зокрема, гуманітарні та "культурнорозвивальні" науки можуть у результаті опинитися під тиском. Якщо суспільство надає великого значення адекватного балансу між академічними дисциплінами, воно також має створити необхідні стимули для цього (наприклад, диференційовані реєстраційні збори). Неприйняття ризику також може означати, що тільки ті, хто можуть розраховувати на підтримку сім'ї, можуть бути готові взяти на високих умовах довгостроковий особистий борг для фінансування вищої освіти, і що інші, без такої підтримки будуть змушені відмовитися від очної форми навчання по закінченні загальноосвітньої школи, що може серйозно послабити довгостроковий запас людського капіталу в Європі. Ще один ризик – це може привести до інтенсифікації "відтоку мозгів" (4, с. 18).

На міжнародному рівні ризики будь-яких форм ринкових сил в освіті та навчанні, звичайно, присутні, зокрема, посилення поляризації у високій якості й престижі серед навчальних закладів. Кембридж, Париж, Мюнхен і Стокгольм, безсумнівно, стають ще більш крупними закладами в рамках Єдиного простору європейської вищої освіти. В умовах лібералізації ЄС загального ринку вони будуть намагатися збільшувати свої реєстраційні збори та посилити умови вступу для того, щоб зібрати вершки Європейської або світової еліти. У той час як це може розглядатися політиками як позитивний результат, регіональні коледжі, навпаки, зіткнуться з ослабленням цільової аудиторії як результат тих же механізмів. Якщо доступ до вищої освіти (і освіти для дорослих) залишається демократичним, Європейським позиціям, прийнятим у відповідності до торгівлі освітніми послугами, необхідно буде враховувати цілі суспільства, що було необхідним для лібералізації інших послуг, що становлять спільний інтерес. Питання в тому, чи буде це стійким в умовах, коли міжнародна мобільність студентів перебуває у стані збільшення (4, с.18).

У наведеному вище незалежному звіті також вказується на існування проблеми напруженості між глобальною конкуренцією та соціальною згуртованістю. Зв'язок між економікою, заснованою на знаннях, глобальною конкуренцією та соціальною згуртованістю в єдиний стратегічний план включає в себе важливий парадокс, який до сих пір не був врахований належним чином в будь-який ключовий документ, що відноситься до Лісабонської Стратегії. Дійсно, глобальна конкуренція неминуче створить сильний тиск на забезпечення соціальної згуртованості, а не зміцнення згуртованості в Європа. Відповідна спеціалізація в наукомістких секторах підвищує попит на вузькоспеціалізованих вчених і технічно підготовлених працівників. У той же час, перенесення (офшорінг) виробництва низько кваліфікованих робітників та інтенсивних процесів виробництва призводить до зниження попиту та структурних надлишок некваліфікованої робочої сили, що означає, що заробітна плата та умови праці цих груп поступово погіршуються. Можливо ці тенденції на ринку праці обумовлені самою глобалізацією, або технологічною еволюцією або "терціарізацією" економіки (4, с.19).

На погляд науковців, єдиним способом примирити економіку знань з більшою соціальною згуртованістю є через великі інвестиції в освіту та навчання. Вони називають це «шляхом екстенсивного розвитку знань», де освіта та професійна підготовка є основним інструментом для поширення (а не виробництва) знань. На відміну від цього, шлях інтенсивного розвитку знань наголошує на виробництві нових знань як засобу переносу знань. Різниця між цими двома підходами в тому, що інвестиції в освіту та навчання впливають з боку пропозиції на ринок навичок, у той час як глобалізація та інтенсифікація секторів інтенсивного розвитку знань в основному впливають на попит (4, с. 22).

Мінливий характер викладання та навчання. Протягом деякого часу ведуться дискусії про мінливий характер знань, які переважно створюються за межами університетів і передаються за межі формальних систем освіти. На іншому рівні, електронне навчання як продукт економіки, заснованої на знаннях, звертає на себе увагу

як альтернативний засіб забезпечення освітою, особливо для тих груп населення, які не можуть отримати до нього доступ (2). ІКТ були зазначені як основи стратегії для поліпшення викладання (5), і навіть для зрушення центру гравітації навчального підприємства від «навчання» до «вивчання» - що, безумовно, є одним з ключових проектів для багатьох. У цій області, за останні кілька років ведуть дискусії про взаємозв'язок між ІКТ і навчанням. Історія показує нам, що розвиток використання ІКТ дуже важко передбачити. Тим не менш, один швидко зростаючий розвиток – відомий як Web 2.0, може стати значним фактором в сенсі якісного розширення можливості освіти та навчання протягом наступного десятиліття. Можливості його неієрархічні, знизу вгору, а не зверху вниз, які широко використовують у бізнесі. Іншими словами, в основному дорослі учні вимагатимуть різні, більш гнучкі, орієнтовані на учня типи освіти та навчання (E & T) в майбутньому (4, с. 29-30).

Майбутнє професії вчителя. У сучасному світі освіту, вважають основою економічного розвитку і що потенційно великі вигоди можуть бути отримані через залучення до Європейського рівня співпраці в цій області. Такий підхід відображає небезпечно односторонній погляд на освіту. Одним з можливих наслідків цього розвитку є на думку Гарбен С. (Garben S.) те, що навчальні курси (дисципліни) все більше призначені для задоволення потреб ринку, замість того, щоб прищепити студентам знання заради індивідуального розвитку та академічного прогресу. Це означає, що зміст університетського навчання може стати адаптованим лише до потреб потенційних роботодавців, які вимагають випускників ВНЗ повністю готових з першого дня перетворити університетську освіту на професійно-технічну підготовку. Такий розвиток подій може в рівній мірі загрожувати існуванню менш економічно життєздатних дисциплін, таких як історія, археологія та філософія на користь права, економіки та навчання бізнесу. Крім того, Болонський процес та Європейська комісія закликають зменшити «автономію» вищих навчальних закладів по відношенню до їх національних урядів. Це певною мірою пояснює «допоміжне» ставлення вищих навчальних закладів до Болонських реформ. Автономія може дійсно вважатися бажаною для академічних перспектив, але її потенційні економічні наслідки не повинні бути недооцінені. З одного боку це може означати менше "втручання" в освіту з боку уряду, але з іншого боку автономія освіти досягається ціною меншого державного фінансування. Це означає зростаючу залежність вищої освіти від фінансування з інших джерел, таких, як приватний сектор. І хоча такий підхід сприяє економії громадських коштів, але він викликає занепокоєння щодо незалежності та об'єктивності наукових досліджень та освіти (1, с. 22-23).

Триваючий перехід від традиційної формальної освіти до навчальних систем на основі декількох (формальних і неформальних) параметрів означає диверсифікацію професії вчителя. Фахівці освіти та навчання (E & T) в даний час включають, крім викладачів, тренерів в установах та на підприємствах, вихователів і т.д. Ці фахівці роблять внесок в подальші інновації, поки відбувається політика децентралізації та диверсифікації. Своїм дослідженням група науковців (3) підтверджують надзвичайну важливість роботи вчителів і тренерів для навчальних досягнень студентів.

Відмінності між викладачами та інструкторами з точки зору їхнього впливу на навчальні досягнення студента є величиною того ж порядку, що й вплив сім'ї. Високоякісний учитель і тренер є вкрай необхідною робочою силою для продуктивності освітніх і навчальних (E & T) систем в якості основи для майбутньої глобальної конкурентоспроможності (4, с.30). Деякі країни відчувають, що багато вчителів залишили школи для більш привабливої альтернативи. У перспективі, важливо тримати висококваліфікованого вчителя в рамках викладання. Що ще більш важливо, в найближчій та подальшій перспективі набирати талановитих студентів для майбутньої роботи вчителями та викладачами і надати їм відповідну освіту. Для залучення талановитих студентів навчання і викладання повинні розглядатися як приваблива професія. У рамках процесу глобалізації умови праці та можливості кар'єри змінилися для більшості працівників. Ці зміни важливо враховувати для професії вчителів. Умови праці вчителів і викладачів сьогодні помітно відрізняються від інших професій з приблизно такою ж, кількістю освіти, і цей факт не слід розглядати як перевага для потенційних студентів в майбутньому. Наприклад, наявність стажування на робочому місці та кар'єрні можливості для професії викладачів та інструкторів можуть вважатися більш важливими в майбутньому, ніж це було в минулому. Створення робочих місць вчителів більше схожими на інші робочі місця, в свою чергу вимагають більш гнучкого робочого навантаження та заробітної плати. Наприклад, у багатьох країнах важко набирати вчителів природознавства, що вимагає відповідних компенсацій стосовно вищої заробітної плати чи інших засобів. Це загальна думка, що потрібно реформувати педагогічну освіту. Це, ймовірно, правда в багатьох країнах, але дослідженням не встановлено достовірних доказів який тип освіти є найбільш успішним. Всупереч, дослідження показують (4, с. 31), що загальний тип та якість освіти вчителів не мають значного впливу на успішності студентів. Деякі тенденції повинні бути враховані в таких дослідженнях: наприклад, зростаючий попит на вчителів і тренерів, які працюють з дорослими вимагає включення андрагогіки в профілі вчителів; диверсифікація цільових груп та їхній мультикультурний склад вимагає більше міжкультурних навичок викладання.

Важливо також зосередити увагу на демографічних змінах, які не тільки впливають на населення в цілому, а й особливо на професію вчителя. У середньому в країнах, що входять до Організації економічної кооперації та розвитку (The Organisation for Economic Cooperation & Development (OECD)), нараховують 26% вчителів з

початкової школи та 31% вчителів середніх шкіл у віці старше 50 років (6). До Європейських країн з особливо великою часткою викладачів у віці старше 50 років входять Німеччина (47%), Данія (45%) і Швеція (43%) у початковій школі та Німеччини (49%), Італія (48%) і Швеція (44%) у середній школі. Менше ніж 5% вчителів в Італійських середніх школах молодше 40 років. Зазначені тенденції до старіючого викладацького персоналу є також очевидними у Франції, Нідерландах і Великобританії. Старіння учительсько-викладацького складу означає, що досвід викладання збільшується, але також можуть знадобитися додаткові зусилля для оновлення існуючих навичок. У той час як дослідження не довели важливості впливу віку або досвіду вчителя на навчання студентів, досвід відсутності викладачів і вчителів може стати проблемою. Більшість країн у деякій мірі пов'язують плату вчителю з його віком або досвідом, де старіння викладацького складу має тенденцію до збільшення бюджету на освіту одного студента (4, с. 32).

Прагнення Європейського союзу до розвитку економіки знань вимагає високого освітнього рівня, визначеного в рамках кваліфікацій, які повинні забезпечити певним віковим групам можливість приймати участь у розподілі робочій сили відповідно до їхнього освітнього профілю. Економічна політика та програма інновацій мають бути розроблені та реалізовані в рамках соціальної структури, яка перетинається з територіальною рамкою згуртованості. Без цього цілі гармонійного росту можуть поставити під загрозу цілі всеосяжного та стійкого зростання стратегії ЄС 2020.

Згідно із загальним показником, визначеним у «Стратегії Європи 2020» в 2008 році отримання вищої освіти населенням 30-ти-34-х річного віку має становити 40%. У 2010 році 86 регіонів досягли показника - 40%, порівняно з 57% в 2008 р. Однак, на додаток до визначеного показника ЄС, більшість Європейських країн встановили власні національні показники на 2020 в їх Національних програмах реформ (National Reform Programmes) (ЄС, 2011a), за винятком Великобританії (чий показник був - 43% в 2010 році, тобто вище за зазначеним показником ЄС - 40%). Загальний аналіз, проведений дослідниками показав, що по всій Європі національні показники різко міняються та не обов'язково вони близькі до показника ЄС, починаючи від 60% в Ірландії до 26,7% у Румунії (7, с. 44).

Виявлення тенденцій отримання вищої освіти серед 30-ти-34-х річної віковою групи протягом довгого часу є корисним способом оцінки прогресу Європейських регіонів в бік Європейського показника 40% та їхніх національних показників. У цілому, відсоток людей з вищою освітою в Європі зростає з 2008 року, в Європейському Союзі в цілому від 31,1% в 2008 році до 33,6% в 2010 році – у переважній більшості країн Європи, і на рівні окремих регіонів NUTS2 (основні регіони ЄС) (236 з 311 регіонів) (7, с. 44).

Дослідники (7, с.62) вказують на низький рівень отримання вищої освіти серед літніх груп населення по всій Європі, зокрема, від 30-ти років до пенсійного віку. Це підкреслює важливість безперервного навчання та ініціативи перепідготовки, якщо всі групи населення хочуть повною мірою брати участь та отримати вигоду з економіки знань (knowledge-economy). Відповідно освітні установи мають відігравати ключову роль у поліпшенні якості місцевого ринку праці. Вищими навчальними закладами також має бути проведена значна робота у сприянні більш гнучких методів навчання для нетрадиційних учнів (тобто тих, хто давно закінчив школу).

Висновки... Викладений вище матеріал про сучасний стан вищої освіти в ЄС дає можливість зробити висновки про майбутню роль професії вчителя та викладача:

Перше: процес комерціалізації вищої освіти може мати негативні наслідки для всіх учасників навчального процесу у ВНЗ. Студенти можуть опинитися під тиском цін за навчання та потреб ринку праці, та вибирати дешеві, або «модні» на ринку праці спеціальності, або шукати альтернативне навчання закордоном. Відповідно це вплине на викладачів певних гуманітарних дисциплін, чії предмети втрачають «необхідність» з точки зору потреб ринку праці.

Друге: широке зростання міжнародної мобільності студентів може привести до великого притоку студентів до «брендових» ВНЗ у ЄС та відповідного відтоку від ВНЗ з інших регіонів, що може привести до нерівномірного розподілу кількості студентів і викладачів по всій Європі.

Третє: мінливий характер викладання та навчання, який є ознакою сьогодення, буде вимагати від учителів і викладачів постійного навчання впродовж кар'єри, можливо навіть перекваліфікації. Крім того дорослі учні вимагатимуть різні, більш гнучкі, орієнтовані на учня типи освіти та методи навчання в майбутньому.

Четверте: великі інвестиції в освіту та навчання, які планують здійснювати в Європі до 2020 року, безсумнівно приведуть до популярності професії вчителя з одного боку та до відповідальності з іншого, оскільки роль учителя стає ключовою у створенні суспільства «економіки знань». Попит на професію вчителя має збільшитися на ринку праці. Можливо для збільшення кількості вчителів і викладачів, чий відсоток значно зменшився через демографічні зміни та низькі зарплати, в ЄС необхідно буде підвищити рівень заробітної плати працівникам освіти та створити відповідні умови праці.

Зроблені висновки вказують на прямий зв'язок економічних змін у світі зі змінами у вищій освіті та як результат з професією вчителя. Досвід ЄС з цього питання є гарним зразком тих проблем, урахування яких може допомогти Україні уникнути негативних наслідків процесів комерціалізації та глобалізації освіти на професію

вчителя. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вважаємо у вивченні впливу процесів глобалізації та Євроінтеграції на професію вчителя в Україні.

Література

1. Garben S. The Future of Higher Education in Europe: The Case for a Stronger Base in EU Law [Електронний ресурс] / LEQS Paper. – 2012. – №. 50. – 50 p. – Режим доступу: [http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/pdfs/LEQSPaper50\[1\].pdf](http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/pdfs/LEQSPaper50[1].pdf)
2. Hodgson V. The European Union and e-learning: an examination of rhetoric, theory and practice / Journal of Computer Assisted Learning, Vol. 18, 3. – 2002. – P. 240-252. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.qou.edu/arabic/researchProgram/eLearningResearchs/europeanUnioni.pdf>
3. Rivkin, Steven G., Eric A. Hanushek, John F. Kain. Teachers, Schools, and Academic Achievement / Econometrica, Vol. 73, No. 2. – 2005. – P. 417-458. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.econ.ucsb.edu/~jon/Econ230C/HanushekRivkin.pdf>
4. European Education and Training Systems in the 2nd Decennium of the Lisbon Strategy. European Commission, 2008. – 44 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecwowe.vitamib.com/webdocuments/official-european-documents/ploneexfile.2009-08-31.4690314261>
5. Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), Education Policy Analysis, Paris: OECD, 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pub.uvm.dk/2004/oecd/final.pdf>
6. Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers. Paris: OECD, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nefmi.gov.hu/letolt/nemzet/oecd_publication_teachers_matter_english_061116.pdf
7. Spatial Indicators for a 'Europe 2020 Strategy' Territorial Analysis. ESPON & Universidade de Santiago de Compostela, 2012. – 91 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/SIESTA/DFR/SIESTA_DFR_ReportxAtlas.pdf

Моспан Н. В.

Професія учителя в умовах комерціалізації вищого образования в ЕС

В статті розглядається проблема майбутньої професії вчителя в умовах комерціалізації та глобалізації вищого образования в ЕС. Ці процеси змінили умови праці та можливості кар'єрного зростання для більшості працівників, що може впливати на професію вчителя. Старіння учителів та тренерів як частини робочої сили в ЕС означає, що досвід викладання збільшується, але можуть знадобитися додаткові зусилля для оновлення наявних навичок. На основі вивчення та аналізу незалежних звітів Європейського Ради наведено висновки про певні тенденції трансформації професії вчителя в майбутньому.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, ЕС, навчання, викладання, вчитель, економіка знань.

Mospan N.

The teaching profession in a commercialization of higher education in the EU

The article studies the problem of the future of the teaching profession in the commercialization and globalization of higher education in the EU. The analysis is based on the independent reports made in research centers for the European Council. The report corroborates the common sense that teachers and trainers are extremely important for student achievement. The variation across teachers and trainers in terms of their impact on student achievement seems to be of the same order of magnitude as the impact of family background. A high-quality teacher and trainer workforce is therefore crucial for the performance of E&T systems as a basis for future global competitiveness. Researchers consider that under the globalization process, the working conditions and career possibilities have changed for most workers. It may be important to allow for similar changes also for teachers. The working conditions for teachers and trainers today differ markedly from other professions with about the same amount of education, and this fact will probably not be regarded as an advantage for potential students in the future. Making teacher jobs more similar to other jobs will in turn require more flexible work loads and wages. One more problem is demographic change which does not only affect the population, but also the teaching profession. European countries with particularly large fractions of teachers aged over 50 include Germany (47%), Denmark (45%) and Sweden (43%) in primary school and Germany (49%), Italy (48%) and Sweden (44%) in secondary school. An ageing teaching and training force means that teaching experience increases, but also the additional efforts may be required to update existing skills. The economic development of education might equally threaten the existence of less economically viable disciplines such as history, archaeology and philosophy to the benefit of law, economics and business studies. According to the made analysis the findings of certain trends in the transformation of the teaching profession in the future are presented in this article.

Key words: education, higher education institutions, knowledge economy, the EU, teaching, teacher.

Подано до редакції 14.10.2014.

УДК 37.013.44:327.39(475)

© 2014

Павловська В. В.

ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ПОЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ПЕРІОДУ ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНОГО РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемам впровадження гендерного підходу в освітню систему Польщі. Розглядаються питання змісту підручників та навчальних програм в гендерному аспекті. Метою публікації є спроба гендерного аналізу змісту навчальних матеріалів періоду постсоціалістичного реформування освіти Польщі. Основною ідеєю гендерного підходу є урахування специфіки впливу всіх складових навчально-виховного процесу на розвиток хлопчиків та дівчаток.